

Els Witte en Harry Van Velthoven, *Taal en Politiek. De Belgische casus in een historisch perspectief*, Brussel, Balans-VUBPress, 1998, 180 p., ISBN 90 5487 177 6

De geschiedenis van de taalpolitiek in België en hoe die verbonden werd met de evolutie van het natiebegrip, wordt in dit boekje aan de hand van twee onderzoek-schema's uiteengezet: de relatie tussen natie en taalpolitiek en de taalsociologische benadering van het taalgedrag. Taalgedrag en taalverschuivingen zijn vormen van sociaal handelen. Taal heeft een statusgebonden karakter en is bovendien verbonden met sociale integratie. Zij kan hierbij de vorm van een sociale barrière aannemen. De dominerende statustaal wordt dan opgelegd in het leger, het onderwijs, de bestuursorganen en het gerecht. De sociale groepen, voor wie de taal professioneel belangrijk is en die een taal met een lagere status gebruiken, zullen zich hiertegen eerst verzetten door middel van elkaar versterkende en progressief genererende, beschermende wetten. Het succes van die beweging hangt af van de politieke macht die zij verwerft.

Taalwetten staan haaks op de dominante taalvisie, die de individuele taalvrijheid voorstaat om zich in de hogere statustaal te doen opnemen (het personaliteitsbeginsel). De protectionistische strategie, die het ingewikkelde proces van taalcontact probeert te beheersen door middel van wetgeving, is bovendien onderhevig aan sabotage en ondermijning.

Een niet-werkende taalpolitiek, gecombineerd met een sterker wordende lager statustaal-groep, is aanleiding tot een tweede soort verdedigingsreflex: de afbakening tussen taalthomogene taalgebieden met vaste grenzen. De afkeer van de dominante taalgemeenschap voor tweetaligheid en taalheterogeniteit, zal ook haar uiteindelijk doen kiezen voor het territorialiteitsprincipe. Dan rest enkel nog het gevecht over de taalgrens, vooral dan op plaatsen waar sprekers van de sterke statustaal in het grensgebied van de lagere statustaal geconcentreerd zijn. Pacificatiemaatregelen kunnen hierbij vele vormen aannemen, van collectieve rechten over tweetalige diensten tot individuele, tijdelijke, 'faciliteiten'. De territoriale oplossing is echter onmogelijk in taalgemengde gebieden. Zoals in Brussel, waar individuele tweetaligheid van of eentaligheid in verdubbelde openbare diensten hiervoor oplossingen zijn. Fundamenteel is steeds de krachtsverhouding tussen de taalgroepen: het resultaat van eender welke taalpolitiek hangt in grote mate af van de maatschappelijke, sociaal-economische en ook culturele (beeldvorming) omstandigheden.

Taal is tevens één van de legitimatie-schema's in het proces van natievorming. Natievorming is verbonden met processen van sociale integratie. Hierbij vallen beide sociale integratiebewegingen vaak samen: in het maatschappelijk-politieke veld van de natie-staat heeft de taalpolitiek dan ook een centrale functie.

Na een methodologische inleiding zetten de auteurs de opeenvolgende taalstrategieën en de daarmee verbonden evolutie van de diverse culturele identiteiten, uiteen. Zij gaan daarbij uit van het huidig gehanteerde natiebegrip in de wetenschappelijke literatuur, dat het midden houdt tussen wat – enigszins geforceerd – de 'fundamentalistische' en de 'negationistische' posities genoemd kunnen worden. Dat houdt in dat het besef van een nationale identiteit geen fictie is, maar evenmin een statisch gebeuren. Het is een maatschappelijk gegeven dat instabiel en variabel is en dat naast andere collectieve gevoelens bestaat.

In de analyse wordt evenveel aandacht besteed aan het verzet van de gedomineerden als aan de politiek van de dominerenden. De auteurs blikken ook vooruit, naar de taalstrijd van morgen in Brussel en Europa. Dit alles gebeurt op een academische, niet-polemische wijze, wat kon verwacht worden van deze twee vooraanstaande leden van het Centrum voor de Interdisciplinaire Studie van Brussel.

België is een echt "*laboratorium*" (p. 25) geweest voor alle mogelijke modellen van taalpolitiek, met vaak mengvormen tussen de twee basismodellen in. Het bestek

hier is te klein om opnieuw, al was het maar in een notendop, het verhaal uit de doeken te doen en zeker om alle onderdelen op hun verdienstelijkheden te wegen. Voor het eerste kan men een beroep doen op het beknoptere (maar toch nog zo'n vijftigtal bladzijden tellende) lemma *Taalpolitiek en -wetgeving* in de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, pp. 2994-3043, van waaruit dezelfde auteurs vertrokken zijn. De tweede opmerking wijst op de grote hoeveelheid informatie die in dit nochtans niet volumineuze boek wordt gegeven. Terzake werd vooral gedurende de laatste jaren in diverse monografieën en deelstudies (ook in dit tijdschrift) veel werk verricht: het is echter de grote verdienste van dit handzaam boekje de feiten en ontwikkelingen mét zin voor essentiële details én voor de synthese, volledig op een rijtje te hebben gezet. Bovendien wordt dit sociolinguïstisch en maatschappelijk gekaderd en als een zeer interessante casus beschreven.

Toch nog enkele aanmerkingen. Zoals de auteurs zelf toegeven, is België geen uniek geval: een vergelijking met een aantal buitenlandse voorbeelden zou boeiend geweest zijn. Een verwarrende fout staat op pp. 158-159: "*Als compensatie voor de door de Franstaligen geëiste afschaffing van de 'liberté du père de famille'*" (in 1971) moet natuurlijk zijn: "[...] geëiste herstel [...]"; en niet "*Vlaamse Beweging*" wordt bedoeld op p. 167, maar "*Vlaamse Volksbeweging*". De Vlaamse beweging wordt in dit boek nog steeds met hoofdletter B geschreven, net zoals in de NEVB: nochtans dicteert de (toch al niet meer zo) nieuwe spelling dat namen van strekkingen, politieke, religieuze of maatschappelijke stromingen geen hoofdletter krijgen.

Die schoonheidsfoutjes verhinderen echter niet dat dit werk minstens een Franse en Engelse vertaling verdient: immers, "*Dat de Vlaamse Beweging [sic] op het vlak van taalstrijd en taalpolitiek sinds het einde van de 18de eeuw heel veel ervaring heeft opgedaan en Nederland, maar uiteraard ook andere landen, dus heel wat kunnen leren uit de Belgische taalstrijd, is uit dit boek hopelijk duidelijk geworden*" (p. 170).

LUC BOEVA

DE ROEST D'ALKEMADELAAN 12, B-2600 BERCHEM